

Kurkijokelainen

Kurkijokelaisen, hiitolaisen ja karjalaisen hengen vaalija ja ajankohtaisten kysymysten selvittäjä

×

Nro 5 • Perjantaina 29. helmikuuta 2008

59. VUOSIKERTA

Irtonumero 2 € (sis. alv 22 %)

Kurkijoen perinneruokakirja

Toim. Elvi ja Sinikka

Saatesanat:

Nuorelle sukupolvelle karjalaisuus on monesti konkretisoitunut ruokaan. Leivinuunin lämpö ja sen läheisyydessä askartelevat isovanhemmat tai oma äiti on ollut tuttu asia lukuisten kaupunkiin muuttaneiden kurkijokelaisten muistoissa.

Pöytätaivoista:

Ruoka syötiin hiljaisuuden vallitessa, ruokapöydässä ei saanut nauraa, ruokaa piti kunnioittaa. Lapsia kiellettiin juoksemasta ruoka suussa ulos.

Perinneruokapäivän emännät tosi toimissa. Vasemmalta Martta Anttonen (o.s. Miikkulainen), Sinikka Helander (o.s. Miikkulainen) ja Elvi Miikkulainen aloittelemassa piiraan kaulimista. Vihdissä syntyi päivän aikana karjalanpiiraita, leipävelliä, perunapottia ja puolukkakiisseliä.

Sivuillamme
TÄNÄÄN mm.

Ukon veneessä.....	3
Suontaustat Ylistarossa	4
Suurpommituksesta kirja.....	5
Heikinmaa: Sota-aika, osa 10.....	6
Karjalan juuret pitävät	7
50 vuotta sitten	8

Seuraavat Kurkijokelaiset ilmestyvät

14.3., 28.3., 11.4., 25.4., ...

Miikkulaisen sukuseuralaisia kokoontui lokakuun puolivälissä Sinikka ja Kauko Helanderin kesäasunnolle Vihtiin. Miikkulaisen suvun vanhemmat naiset olivat järjestäneet pienimuotoisen perinneruokapäivän. Ruoanvalmistajat sekä piiraanpaistajat kokoontuivat Vihtiin jo aamulla. Ruokailijat saapuivat vasta puolen päivän aikaan.

Alkuruokana maistelijoille tarjottiin leipävelliä. Pääruokana oli perunalaatikko eli perunapotti, jota jossain päin Karjalaa kutsuttiin potti- eli perunalohkoksi. Jälkiruokaiksi tarjottiin puolukkakiisseliä. Kahvipöytään leivottiin karjalanpiiraita.

Syöjät olivat innoissaan. Kaikki tahtoivat vielä valmistusohjeet eli reseptit kotiin vietäviksi. Emännät olivat olleet kaukaa viisaita ja valmistaneet Kurkijoen perinneruokakirjaset kaikille. Kirjaan oli koottu syötyjen ruokien reseptit.

Toisiin Elvi

Leipävelli

½-1 l kuivattuja ruisleivän palasia
1-2 dl puolukkasarvosta

1-2 l vettä
1 dl sokeria

Leikkaa leipä pieniksi paloiksi ja anna kuivua. Laita kylmä vesi kattilaan, liota leivänpalaset pehmeiksi. Lisää puolukkasarvos ja sokeri. Keitä hiljaisella lämmöllä, kunnes velli on sopivaa (noin tunnin).

Perunapotti

1,5 kg perunoita
4-5 kpl porkkanoita
3 kpl isoja sipuleita
0,5 kg rasvaista sianlihaa (kylkeä)
maustepippureita, suolaa
n. 5 dl vettä (lihalientä, jos liha on kovin rasvatonta)

Kuori ja viipaloi perunat ja porkkanat sekä paloittele sipulit ja sianliha. Laita ne kerroksittain uunivuokaan, lisää pippurit ja suola. Päälimmäiseksi jätetään osa lihaviipaleista. Kaada vesi tai lihaliemi viimeiseksi vuokaan.

Pottia paistetaan 180-asteisessa uunissa. Loppupuolella lämmön voi laskea 150 asteeseen. Paistoaika on 2-3 tuntia. Lopputulos on sitä parempi, mitä kauemmin potti saa uunissa hautua.

Perinneruoka kunniaan

Miikkulaiset valmistivat ja maistelivat

Vasemmalta Tauno Miikkulainen, suvun vanhin Esko Miikkulainen, Eskon tytär Anitta Miikkulainen, Sinikka Helander (o.s. Miikkulainen), Johannes Miikkulainen ja Reino Miikkulainen. Emännät kyselevät syöjiltä: "Tiijättäks työ, mitä työ syöttä? Mitä ruuasta tulee mieleen?" Reino: "On tässä ainakin leipää." Kaikki olivat luultavasti olleet lapsia, kun olivat edellisen kerran syöneet kyseistä ruokaa eli leipävelliä. Mutta toki kaikki siitä edelleen pitivät.

Kevätterveiset

On sumuinen ja tihkusaiteinen helmikuun sunnuntaipäivä. Aikani kuluu erilaisten pienten askareiden, käsitöiden ja lenkkeilyn merkeissä sekä muistellesa menneitä.

Olen lähtenyt tai paremmin joutunut lähtemään Karjalasta - niin kuin moni muukin - pienenä tyttönä. En paljon muista sieltä,

vaikka sinne joutui vielä uudestaankin lähtemään. Kerran, yli 10 vuotta sitten pääsin siellä käymään, mutten paljon mitään entisestä muistanut.

Elämäni on jatkunut eri puolilla Suomea. Kun lapsena nykyiselle asuinpaikakunnalle asetuttiin, on elämää eletty pienellä maapaikalla, mitä viljelimme

mieheni kanssa eläkkeelle jäämiseemme asti. Miehen vanhemmat asuivat meidän kanssamme koko loppuelämänsä.

Me saimme kaksi lasta. Nyt elän pojan kanssa kahdestaan, koska jäin leskeksi vuosi sitten. Se olikin suuri elämänmuutos. Eipä sitä tahdo oikein ymmärtääkään, kun on monta vuosikymmentä yhdessä eletty, ja sitten yhtäkkiä jääkin yksin toisen lyhyen sairastelun jälkeen. Toipuneekohan siitä koskaan, vaikka kuin-

ka on tietänyt, että kaikkien kohdalle se kuolema sattuu joskus.

On minulla paljon ystäviä, eivät ole hylänneet. Ja hyvät lapset pitävät hyvän huolen.

Kesä on tulossa, ruoho kasvaa ja kukkaset nousevat maasta sekä puut puhkeavat lehteen. Minä saan luonnosta paljon voimaa elämään. Elämä jatkuu. Kevätterveisin.

Karjalan mummo

Kurkijokelainen

29.2.2008

Historian avaimet

Valtiotieteen tohtori, dosentti Hannu Rautkalliolta on ilmestynyt Tammen kustantama kirja Moskovan päiväkirja 1989-1993. Hän oli päässyt ainoana suomalaisena syksyllä 1991 tutkimaan Neuvostoliiton kommunistisen puolueen NKP:n keskuskomitean aiemmin huippusalaisia arkistoja. Hän kertoo kirjassa jännittävästään tutkimustoimistaan, mutta myös löytämistään tiedoista. Hänestä oli tuntunut epätodelliselta istua arkistossa ja availla ruskeiden kirjekuorien sinettejä. Hän "luki" tulkin välityksellä sanoja: "Eritysmappi. Huipusalainen..."

Rautkallio toteaa, että vuonna 1992 ilmapiiri Moskovassa oli avoimempaa kuin Suomessa. Venäjän presidentti Boris Jeltsin oli tarjonnut Suomen vierailulle Neuvostoliiton ja Suomen suhteiden laajaa tutkimista, mutta Suomen Tasavallan Presidenttiä se ei ollut kiinnostanut. Jeltsin olisi luultavasti suostunut laajoihinkin tutkimuksiin. Hän oli nimittäin luvannut paljastaa vähitellen "kaikki" Kremlin salaisuudet (Helsingin Sanomat 4.7.1992). "Presidentti Koivistolla oli kesällä 1992 historialliset avaimet käsissään. Hänestä olisi voinut tulla todellinen historian tekijä", kirjoittaa Rautkallio. Mitä Koivisto pelkäsi - ja pelkää?

"Sinä etsit kukkaa ja löysit hedelmän. Sinä etsit lähdeettä ja löysit meren. Sinä etsit naista ja löysit sielun - olet pettynyt.

Edith Södergran

Suomen virallinen linja oli vaikeneminen yhteisestä lähihistoriasta, mikä Rautkallion mukaan poikkesi muiden maiden omaksumasta linjasta. Suomi nimittäin oli ainoa maa, joka ei huolinut Jeltsinin yhteistyötarjoista. Muiden maiden tutkijat selvittivät NKP:n arkistoista mm. Katynin murhat, Unkarin ja Tsekkoslovakian kansannousut sekä Vietnamin sotavangit. Kansliapäällikkö Jaakko Kalela on todennut, että arkistojen avaaminen olisi ollut hyvin hämmäntävää Suomen poliittiselle eliitille. Mitä sekin sitten tarkoittaa? Nyt on jo myöhäistä, sillä moskovalaisarkiston johtaja Natalia Tomilina on arvioinut, että NKP:n arkistot ovat tällä hetkellä 60-prosenttisesti tutkijoiden tavoittamattomissa.

* * *

Tänään on Karkauspäivä. Neljän vuoden välein vietettävänä Karkauspäivänä naisillakin on lupa kosia. Siis varokaa, kaikki vapaat miehet! Jos ei halua tulla rengastetuksi, pitää pysyä neljän seinän sisällä, laitaa ovet lukkoon, verhot ikkunoiden eteen, kännykkä kiinni ja tietokone pois seinästä...

Raija Hjelm

NIMIPÄIVÄT

pe 29.2.	Karkauspäivä
la 1.3.	Alpo, Alvi, Alpi
su 2.3.	Virve, Virva
ma 3.3.	Kauko
ti 4.3.	Ari, Arsi, Aro
ke 5.3.	Leila, Laila
to 6.3.	Tarmo
pe 7.3.	Tarja, Taru
la 8.3.	Vilppu, kansainvälinen naistenpäivä
su 9.3.	Auro
ma 10.3.	Aurora, Aura, Auri
ti 11.3.	Kalervo
ke 12.3.	Reijo, Reko
to 13.3.	Erno, Ernesti, Tarvo

Merkkipäiviä

Heikki Tirri täyttää 95 vuotta 3.3. Pöytyän Rakkiossa. Hänen entinen kotinsa oli Kurkijoen Otsanlahdella. Ei vastaanottoa.

Kokouksia

Hiitolaiset ry:n sääntömääräinen KEVÄTKOKOUS pidetään sunnuntaina 16.3. 2008 klo 13 Karjalatalon Käkisalminsalissa 3. kerros, osoite Käpylänkuja 1, Helsinki. Käsitellään sääntöjen määräamat asiat ja jatketaan jäsentilaisuutena, jossa Juha Paukunen kertoo elokuussa tehtävästä retkestä Hiitolajoen maisemapolulle. *Kahvitarjoilu.*

Tervetuloa Hallitus

Muistettavaa

Kalakurjet. Nikolain pilkit huomenna 1.3. Yläneen Pyhäjärvellä Veljesrannassa. Kilpailu alkaa klo 10. Pullakahvi- ja grillimakkaratarjoilu. Muuten omat eväät mukaan. Yläne-Säkyliä -tieltä nro 204 "kalakurki"-opasteet perille.

Avoin pilkkimestaruuskilpailu su 2.3. klo 10-14 Yläneen Kalikassa. Ilm. klo 8.30 alk. "Kalikka"-opasteet Yläne-Säkyliä -tieltä nro 204. Buffet-ti. Järj. Varsinais-Suomen Karjalaisseurojen piiri.

Hiitolan Pitäjäläisjärj. Nuorten ja lasten talvitahtuma "Ovat juureni Karjalassa" su 2.3. klo 13-16 Salomonkalliolta, Kivialho, Nakkila. Ko-koonnutaan tapahtuman avaukseen kahvion eteen. Isät, äidit, mummut, ukot, tuokaa jälkipolvenne tapahtumaan, jossa tarjolla laskettelurinteet, pulkkamäki, moottorikelkka-ajelua, makkaranpaistoa, kahvia, mehua ja mukavaa yhdessäoloa. Tervetuloa. Lisätietoja Raijalta, puh. 040-538 7401.

Elisenvaaran Martat kok. ma 3.3. klo 13 Sainilla, Hattulanmäentie 31, Loimaa.

Hiitolan Pitäjäläisjärj. kevätkokous ja tarinailta ti 4.3. klo 18 Porissa, Tuomarink. 2. Tarinailan vierana kansanedustaja *Juha Korkeaoja* kertomassa viimekesäisestä Karjalalan matkastaan. Tervetuloa mukaan entiset ja uudet tarinoijat.

Loimaan Seudun Karjalaseura ry:n kevätkokous ke 5.3. klo 19 Nordea Pankin kokoustiloissa Loimaalla, Vesikoskenkatu 13.

Valtakunnalliset hengelliset päivät viikonloppuna 8.-9.3. Lahdessa. Ekumeenisissa hengessä järj. päivien teemana: Armo ja aikamme arvot. Ekumeeninen ilta su 9.3. klo 13 Betel-salissa. Järj. Karjalaisseurojen Lahden piiri, Karjalan Liitto, Lahden ev.-lut. srk ja ortodoksinen srk sekä Diakonia-säätiö. Lisätietoja Maija-Liisa Lindqvistiltä ja Karjalan Liitosta.

Kurkijoki-Seura ry:n vuosikokous su 9.3. klo 14 Karjalatalon Sortavala-salissa, Käpylänkuja 1, Helsinki. Kahvitarjoilu.

Hiitolan ja Kurkijoen sukututkimuspiiri kok. to 13.3. klo 18 Karjalatalon Wärtsilä-salissa, Käpylänkuja 1, Helsinki. Teema: suvut *Rouhiainen ja Vehviläinen*. Saapua voi jo klo 15 alkaen. Seuraava kokoontuminen 17.4. Tervetulleita ovat kaikki hiitolaisia ja kurkijokelaisia sukujäseniä ja tutkimusta aloittavita. Lisätietoja Harri Kekiltä puh. 050-304 1324, sähköposti: hkekk@gmail.com.

Turun Karjala-Seura ry järjestää retken Helsinkiin su 16.3. Bussi lähtee Ortodoksinen kirkon edestä klo 8. Siuntion keskiä. kirkossa jumalanpalvelus ja opastettu kierros. Lounas Artelli-ravintolassa.

Helsingin Karjalatalolla on teatteriesitys **Tuulisänky** klo 15. Takaisin Turussa n. klo 19. Ilm. Raitti Seppänen p. 040-842 4961.

Hartaus sunnuntaiksi 2.3.
4. paastonajan sunnuntai

Ehtoollinen autotallissa

Se oli sekalainen seurakunta, ja köyhä. Heillä ei ollut edes omaa kirkkotilaa, vaan jumalanpalvelukseen kokoontuttiin erään yhdistyksen talossa. Meitä oli pastori Carlos ja kourallinen väkeä. Saarna toteutui keskustellen. Olin opintomatalla Costa Ricassa, Keski-Amerikassa, ja ilokseni olin löytänyt tämän pikkuisen luterilaisen seurakunnan.

Kerran Carlos oli yli sunnuntain reissussa ja minä olin luvannut pitää messun. Silloin ilmeni, että sekin huone, jossa yleensä olimme kokoontuneet, oli varattu. Meiltä kysyttiin, voisimmeko mennä autotalliin, sellaiseen tyhjään katokseen. Mikäpä siinä, Costa Rican lämpöisessä ilmastossa.

Siinä me seisomme ringissä, rukoilimme, mursimme leipää ja jaoimme viinimaljan. Messu autotallissa on jäänyt pyhäntä yhteyden hetkenä mieleen.

Jos on kova nälkä, ei kaipa muuta kuin mahan täytettä. Entä jos on hengellinen nälkä? Ihmisen syvää peruskäipausta ei voi tyydyttää parhainkaan parisuhde, ei mielekkääntä työtä. Sen nälden tai huomaamattomasti hivuttavan hengellisen puutostaudin voi parantaa vain yhteys Jumalaan. Hän, Pohjaton Rakkaus, tyydyttää pohjattoman kaipauksen.

Elämän puitteet voivat olla yhtä autotallia, mutta Pyhä ravitsee sinut, jos avaat kätesi ja otat vastaan Elämän leivän murusen. Tule syömään, kaikki on jo valmiina, ehtoollispöytä on katettu.

Pauliina Kainulainen

Kirjoittaja on pappi ja ekoteologian tutkija.

Haapasen Hautaustoimisto

TÄYDELLINEN HAUTAUSPALVELU
Puh. 762 2700 ja 762 2857

Heimolinnankatu 16, 32200 Loimaa
Liikeajan jälkeen Reunanen puh. 762 2700
Matkap. 0500 531 814, 050 561 0547

Sudoku

Sudoku-tehtävässä lisätään numeroita 9x9-kokoiseen ruudukkoon seuraavien sääntöjen mukaan. Osa numeroista on annettu valmiiksi. Käytettävät numerot ovat 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 9. Kukin numero saa esiintyä vain kerran kullakin pystyrivillä, kullakin vaakarivillä sekä kussakin 3x3-ruudukossa. Sudokuissa ei suoriteta minkäänlaisia las-kutoimituksia: numeroiden tilalla voisi käyttää mitä tahansa merkkejä (vaikkapa kirjaimia).

Tehtävä ratkeaa päättelemällä, mikä numero ainoana sopii tai ei missään tapauksessa sovi ruutuun. Tällä tehtävällä on vain yksi oikea ratkaisu. Se julkaistaan seuraavassa Kurkijokelaisen numerossa, joka ilmestyy 14.3. Onnea tehtävän ratkaisemiseen.

		4		8	1
2	1		7		3
	3	1		4	8
		9			
1	6		2	3	
3		7		2	1
	1		8		
5	8	9			2

Onks tietoo KYSYMYKSET ?

1. Minä vuonna Suomi allekirjoitti Pariisin rauhansopimuksen?
2. Mikä Suomessa esiintyvä koiraeläin on alun perin kotoisin Itä-Aasiasta?
3. Paljonko Suomessa oli asukkaita itsenäistymisemme aikoihin?
4. Kenen Yhdysvaltain presidentin nimi on myös eräs automerkki?
5. Montako senttimetriä on yksi desimetri?
6. Mikä on jihad?
7. Mikä on sontikka?
8. Minkä järven rannalla Kolin kansallispuisto sijaitsee?
9. Kuka oli Viron ensimmäinen presidentti?
10. Miksi saamelaisten päähinettä kutsutaan?

Kurkijokelainen

Kustantaja ja julkaisija: KURKIJOKI-SÄÄTIÖ
www.kurkijoki.fi

Toimitusneuvosto: Kurkijoki-Säätiön hallitus
Toimitus: Päätoimittaja Raija Hjelm ja kaikki Kurkijokelaisen ystävät

Toimitus: Koulukuja 7, 32200 Loimaa
Avoimena: Tiistaisin ja perjantaisin klo 9-14
puh./fax (02) 762 2551, matkapuh. 050-521 3336

Lakon tai muun ylivoimaisen esteen takia ilmestymättä jääneistä numeroista ei suoriteta korvausta. Toimitus pidättää oikeuden muokata ja lyhentää lähetettyjä aineistoja. Lehden vastuu ilmoituksen poisjäämisestä tai julkaisemisesta sattuneesta virheestä rajoittuu enimmäkseen ilmoituksesta maksetun hinnan palauttamiseen.

ILMOITUSHINNAT:

4-väri ..... 60 centtiä/mm + alv 22 %
Mustavalko ..... 45 centtiä/mm + alv 22 %

Säännöllisistä ja jatkuvista ilmoituksista huomattava alennus. Väri-ilmoitukset sopimuksen mukaan. Puhelimitse annettuihin ilmoituksiin sattuneista virheistä lehti ei vastaa. Ilmoitusaineistojen jättöaika: keskiviikko klo 16 mennessä.

Lehti ilmestyy pääasiassa joka toinen perjantai. Painosmäärä 2000 kpl.

TILAUSHINNAT:

vuosi ..... 35 euroa
6 kk ..... 20 euroa
3 kk ..... 12 euroa
Pohjoismaat ..... 39 euroa
Muualle ..... 46 euroa

toimitus@kurkijokelainen.inet.fi
Tilinumero: LSOP 523900-4897

Sivunvalmistus:
Etusivu Frontpage, Loimaa
Paino: Satakunnan
Painotuote Oy, Kokemäki

ISSN 0782-5668

29.2. Sinä kerskut, että olet rikas, entistäkin varakkaampi, etkä tarvitse enää mitään. Et tajua, mikä todella olet: surkea ja säälittävä, köyhä, sokea ja alaston. Ilm. 3:17

1.3. Se, joka Herraa pelkää, oppii valitsemaan oikean tien. Hän saa onnen ja rauhan, ja hänen jälkeläisensä perivät maan. Ps. 25:12-13

2.3. Älkää tavoitelko katoavaa ruokaa, vaan katoamatonta, sitä, joka antaa ikuisen elämän. Sitä teille antaa Ihmisen Poika, sillä Isä, Jumala itse, on merkinnyt hänet sinettilään. Joh. 6:27

3.3. Minä olen elämän leipä. Joka tulee minun luokseni, ei koskaan ole nälissään, ja joka uskoo minuun, ei enää koskaan ole janoissaan. Joh. 6:35

4.3. Koittaa aika - sanoo Herra Jumala - jolloin minä lähetän maahan nälän. En leivän nälkää, en veden janoa, vaan Herran sanan kuulemisen nälän. Aam. 8:11

5.3. Mooses sanoi heille: ”Se on leipää, jonka Herra on antanut teille ruoaksi. Ja näin on Herra siitä määrännyt: Kerätkää sitä niin paljon kuin tarvitsette: omer-mittainen jokaiselle. 2. Moos. 16:15-16

6.3. Israelilaiset söivät mannaa neljäkymmentä vuotta, siihen saakka, kun he tulivat asutuille seuduille. He söivät sitä, kunnes

tulivat Kanaaninmaan rajoille. 2. Moos.16:35

7.3. Jättäkää kaikki pahuus ja vilppi, kaikki teeskentely ja kateus ja kaikki panettelu. Niin kuin vastasyntyneet lapset tavoitelkaa puhdasta sanan maitoa, jotta sen ravitsemina kasvaisitte pelastukseen. 1. Piet. 2:1-2

8.3. Askel askeleelta heidän voimansa kasvaa, ja he saapuvat Siioniin Jumalan eteen. Jumala, Herra Sebaot, kuule rukoukseni, älä ummista korviasi, Jaakobin Jumala! Ps. 84:8-9

9.3. Siunattu olet sinä, naisista siunatuin, ja siunattu sinun kohtusi hedelmä! Kuinka minä saan sen kunnian, että Herrani äiti tulee minun luokseni? Luuk. 1:42-43

10.3. Mies vastasi: ”Minä kuulin sinun askeleesi puutarhassa. Minua pelotti, koska olen alasti, ja siksi piilouduin.” 1. Moos. 3:10

11.3. Ja minä panen vihan sinun ja naisen välille ja sinun sukusi ja hänen sukunsa välille: ihminen on iskevä sinun päätäsi murskaksi, ja sinä olet iskevä häntä kantapäähän. 1. Moos. 3:15

12.3. Mutta kun aika oli täyttynyt, Jumala lähetti tänne Poikansa. Naisesta hän syntyi ja tuli lain alaiseksi lunastaakseen lain alaisina elävät vapaiksi, että me pääsisimme lapsen asemaan. Gal. 4:4-5

13.3. Sinä et siis enää ole orja vaan lapsi. Ja jos kerran olet lapsi, olet myös perillinen, Jumalan tahdosta. Gal. 4:7

UKON VENEESSÄ

Terveyttä pilleripurkista

On tämänkin talvi sen verran jäinen, ettei Pyhäjärvelle ole päässyt soutelemaan. Niinpä ukkokin on tyytynyt kuivaharjoitteluun eli käynyt vetelemässä soutukenettä kuntosalilla. Pitäähän tuntuma soutuun säilyttää, koska kai ne vähät jäät pian lähtevät ja pääsee Pyhäjärvelle virittä-

mään verkkoja isojen ahvenien pään menoksi. Entisen kalakaverin Eino Sihvosen ohje kannattaa muistaa: laske verkot aina kalojen etupuolelle.

Kunnon ylläpitämiselle kuntosalissa on olemassa toinenkin vaihtoehto: luontaistuotepillereiden ostami-

nen. Siihen sain oivia ohjeita äsken tulleesta Luontais-tuntija-lehdestä. Kartoitin oitis tarpeeni ja tulin siihen tulokseen, että välttämättä on hankittava pillereitä painonhallintaan, ravintolisään, vatsan tasapainon ylläpitämiseen, energian saamiseksi seniorillekin, omega-kalanrasvapillereitä, valkosipulivalmistetta sydämen ja verenkierron parantamiseen, vilustumisen torjuntaan, suolentoiminnan edistämiseen, muistin virkistämiseen, vitamiinien tarpeeseen, kuulon säilyttämiseen sekä yleisen virkeyden ja elinvoiman ylläpitämiseen.

Siis minimissään tarvitsen 15 purkkia pillereitä.

Sen yli menevät vähemmän tärkeät kuten ”viagra” ja vaihdevuosiin vaikuttavat pillerit voi jättää ostamatta. Laskeskelin, että jokaisessa purkissa on mainoksen mukaan 2 -3 kuukauden annos. Pillereiden nimiä en voi mainita, koska se menisi tekstimainonnan puolelle.

Kyseiset 15 pilleripurkkia maksavat yhteensä runsaat 260 euroa. Se tekee vuodessa runsaat 1 000 euroa. Ja sehän ei ole hinta eikä mikään, kun vastineeksi säilyttää nuoruuden sekä hyvän fyysisen ja henkisen vireyden.

Ukko

Vapaussodasta 90 vuotta

Tänä talvena on kulunut Suomessa käydystä vapaussodasta 90 vuotta. Mediassa on huomioitu tämä pyöreä vuosikymmen erittäin hyvin. Eri asia sitten on, miksi juuri nyt tai vasta nyt, ja se, miten asiaa on eri medioissa käsitelty. Usein on uutisoinnissa puhuttu sisällissodasta tai kansalaissodasta.

Kurkijokelaisen numerossa 3/8.2.2008 kirjoitti mäntsäläläinen kunnallisneuvos Soini Hämäläinen ansiokkaasti karjalaisten käymästä vapaussodasta. Suomalaiset ja etenkin karjalaiset yrittivät vapautua venäläisistä ”vieraista”, joita häädettiin juuri itsenäistyneen Suomen alueelta, vaikkapa sitten sotatoimin.

Kurkijokelaisia osallistui Venäjänsaaren retkeen, Sainiön ja Kämärän taisteluihin, sotatoimiin Antreassa, Ahvolassa ja Raudun rintamalla sekä sodan loppuvaiheessa Viipurin valtaukseseen. Kurkijoen sankarihautaan on kätetty noin 30 tämän sodan sankarivainajaa. Muutama kurkijokelainen katosi

sotatoimien aikana. Kaatuneita oli kaiken kaikkiaan noin 40. Haavoittuneita oli muutamia kymmeniä.

Noin 12 prosenttia pitäjän asukkaista osallistui vuonna 1918 muodossa tai toisessa taisteluun vapautemme puolesta. Vöyrin sotakoulussa oli kurkijokelaisista sotatointa oppimassa muun muassa Pekka Kiiski, Eemil Helle, Eemil Soikkeli, Juho Kiiski, Juho Hartikka ja Väinö Sikiö.

Kurkijoen kirkonmäelle pystytettiin sittemmin muistomerkki Vapaussodassa kaatuneiden sanakarivainajien muistolle. Muistomerkkin suunnitteli arkkitehti Elsa Arokallio, joka oli rovasti Arokallion tytär, ja se paljastettiin 26.9.1920. Muistomerkkiin, joka on jälleen pystyssä Kurkijoen kirkonmäellä, kaiverrettiin seuraavien sankarihautaan siunattujen nimet: Johannes Ahokas, Ihojärvi Matti Heinonen, Savoja Gabriel Huotilainen Antti Huttunen, Oksentiinmäki

Elias Hämäläinen, Pohjii Simo Immonen Huugo Taavetti Inanan Toivo Kettunen, Mikrilä Juhana Kiiski, Särkijärvi Johannes Klementjeff Antti Kuronen, Levonpelto Oskari Kärnä, Rähävaara Heikki Lakkonen, Saares Anton Leino, Marianvaara Aappo Luomajoki, Sorjo Juho Malinen Matti Mäkelä Mikko Poutanen, Elisenvaara Sakari Pikkarainen, Lepousmäki Juhana Rouhiainen, Luhovaara Jalmary Saari, Rahola Axel Alexander Skytén, Mikrilä Johannes Taivainen, Saares Matti Torikka, Alho Pekko Tukia, Hämeenlahti Martti Utunen, Tervu Antti Äikää, Elisenvaara

Sankaripatsaasta puuttuvat seuraavien Kurkijoen sankarihautaan haudattujen vainajien nimet: Lääperi Albin, Pohjii

Marthens Bertel, Elisenvaara Mielonen Juhana, Korpsaari Ruth Kaarle, Riekkala Räsänen Viljam (Wilhelm?), Lapinlahti Valkonen Mikko, Rahola

Lisäksi kentälle jääneitä, kadonneita tai vankileireillä tai sotavankiloissa kuolleita olivat ainakin seuraavat: Hämäläinen Matti, Lapinlahti Karppinen Tauno, Tervu Suvanne Väinö, vt. nimismies Torvinen Mikko, Ihojärvi Kilpinen Arne, Soskua Kurri Väinö, Elisenvaara Rastas Ilmari, Levonpelto Sinkkonen Juhana, Korpsaari

Tiedot on pääosin Kurkijoki-Säätiön julkaisemista kirjoista: Kurkijoen historia IV, Kurkijoki kuvat kertovat sekä Kurkijoki sodasta evakkoon.

Vähän vanhoista talvilauluista

Ennen vanhaan laskiainen oli ainakin koululaisilla lupapäivä. Siitä oli tehty laulujakin. Muistatteko seuraavia?

Laskiainen tullut on, talven riemuhetki. Sukset kelkat kuntohon, hauska alkaa retki. Pojat, tytöt, joutuisaan, jyrkänteistä liukumaan. Laskiainen tullut on, talven riemuhetki.

En muista enempää. Katseen ulos ikkunasta, ja

Hiutaleet hienoiset ilmassa lentää, leijailien, liidellen kokohon entää. Hiutaleen joukkojen määrä on suuri, kasvavi, kasvavi kinosten muuri.

Tielle on kasvanut korkea hanki, kulkeissa siellä on aivan kuin vanki.

Käsihin luudat ja lapiot oivat, lapsetkin tien kyllä avata voivat.

Heipä hei, nyt lumi nuoskaa. Joutukaa jo, lapset, juoskaa. Kalle, Pekka, Heikki, Ville, tulkaa, tulkaa lumisille.

Kuka muistaa, miten jatkuu. Seuraavakaan laulu ei varmaan ala tästä, vai olisiko jatkoa edelliseen.

Lumiukko mahtavana seisoo limnan puoltajana. Viuhuu lumipallot, hei, itkemään nyt jouda ei.

Kalle, Pekka, Heikki, Ville, päivän ulkona he leikki, riemuissansa telmien, nyt he uupui unehen.

Silmäin eteen avautuvat kaikki talven riemukuvat. Sukset, kelkat, joulupuut näkee he ja kaiken muun.

Lyyli

Vapaussodan muistomerkki Kurkijoen sankarihauta-alueella kirkonmäellä Lopotissa. Kuva on otettu Lotta-valan vannomis-tilaisuudessa 12.7.1931. Taustalla Kurkijoen kirkko.

Suontaustat Ylistarossa 1939-1942

Olen Eeva-Liisa Leppänen (o.s. Suontausta). Äitini oli Aino (o.s. Kiiski) ja isäni Nestori Suontausta. Äitini oli syntynyt Kurkijoella Anni ja Matti Kiiskin tyttärenä. Isäni oli syntynyt Tyrvällä. Hän oli nuorena miehenä tullut Hiitolan töihin.

Nuoret näkivät toisensa ensi kerran Hiitolan kirkossa, jossa oli nuorten hengelliset kesäjuhlat. Kirkko oli ollut täynnä nuoria, kun Kurkijoen tytöt olivat tulleet. Niinpä tytöt joutuivat seisomaan.

Jumalanpalveluksen jälkeen juhlat jatkuivat seurakuntakodissa. Siellä nuoret tietysti vähän tutustuivat. Niinpä tuleva äitini Aino Kiiski Kurkijoelle palattuun sai postista kaksi kirjetä. Kirjeet olivat kirjoittaneet veljekset, toinen metsässä kannon päällä istuen, toinen kotonaan laittaen myös yrtinoksan kuoreen.

Niinpä äitini, siis tuleva äitini vastasi sille veljelle, joka oli laittanut yrtinoksan kirjeeseen. Vanhempani vihittiin joulukuussa 1920. Asuimme Hiitolassa vuoteen 1931. Hiitolassa meitä lapsia syntyi neljä kotioissa, ja viidennen lapsensa, pikku siskoni, äiti kävi synnyttämässä laitoksella Käkisalmessa.

Muutimme Hiitolan Marjakoskelta Käkisalmeen, sillä isäni sai puutarhurin paikan Waldhofin tehtaan saksalaisen ja ruotsalaisen johtajan puutarhassa. Käkisalmessa asuessamme meille syntyi vielä pikku veli, joka syntyi Viipurin nautensairaalassa 14.8.1939.

Meidän perheen ns. evakkomatka

Meidän perheen niinsanotusta evakkomatka minun on tehnyt mieli kirjoittaa jo ajat sitten. Oli marraskuun 30. päivä vuonna 1939, kun ensimmäisen kerran hälytysireeni ulvoi. Juoksimme lähellä olevaan pellonjoaan vatsallemme, koska siten oli neuvottu toimimaan, jos lähellä ei ollut pommisuojia.

Kun hälytys oli ohi, lähdimme kiireesti ystäväperheen kanssa laivarantaan ja sieltä Vuoksi-laivalla saareen, jonka nimi muistaakseni oli Suotniemi. Siellä asui ystäviemme sukulaisia.

Isäni jäi vielä työhönsä kaupunkiin. Pelkäsimme erityisesti Itsenäisyyspäivää, miten naapuri sinä päivänä pommittaisi. Onneksi taivas oli pilvessä ja satoi lumihitaleita. Isä tuli kaupungista Vuoksen jäisiä reunoja pitkin potkukelkalla tuomaan viestiä, että Vuoksi-laiva kulkisi viimeisen kerran 7.12.

Niinpä tulimme viimeisessä Vuoksi-laivassa, ettemme jääneet saaren vangeiksi, sodan jalkoihin. Satamaan päästyämme alkoi hälytysireeni ulvoa. Juoksimme lähimmän kerrostalon kellariin, joka toimi pommisuoja. Se oli täynnä ihmisiä.

Hälytys kesti useita tun-

teja. Sen päätyttyä juoksimme nopeasti kotiin ja otimme mukaamme sen verran tavaroita, minkä jaksomme käsissämme kantaa. Vauhdilla menimme Käkisalmen asemalle. Isä ja iso veli joutuivat jäämään vielä töihin.

Äidille oli annettu omien lasten lisäksi vielä ystäväperheittenkin lapsia, toisesta kolme ja toisesta yksi lapsi. Onneksi asemalta lähti silloin 7.12. täyteen ahdettu henkilöjuna: suurin osa ihmisistä joutui tekemään oman evakkomatkan suoraan sanotuissa härkävaunuissa.

Junamatkallamme oli sellainen varjelus, ettei meidän tarvinnut kertaakaan juosta pommitusten vuoksi metsään. Perillä Ylistaron asemalla olimme 10. päivänä joulukuuta. Sieltä meidät vietitiin kuorma-autolla aseman koululle ja vielä samana iltana Ylistaron kirkolta 18 kilometrin päässä sijainneelle Untamalan koululle. Luokan lattioilla vierä viressä vietimme sen ensimmäisen yön.

Me emme kelvanneet

Aamulla kylän talojen isännät tulivat valitsemaan evakoita koteihinsa. Eihän meitä kukaan halunnut, kun äidillä oli mukana omia lapsia viisi, joista nuorin vasta vähän toisella vuodella, ja ystävienkin lapsia neljä.

Opettajatar armahti meitä ja sijoitti meidät koulun keittolaan. 18-vuotias iso siskoni alkoi heti laittaa "tuplia" ikkunoihin, kun oli kova pakkanen. En muista, jäikö sisareni työ kesken, kun opettaja tuli iloisena kertomaan, että kylän parhaasta talosta oli soitettu, että heille mahtuisi vaikka 12 henkeä. Heillä ei ollut ollut sydäntä tulla valitsemaan tulijoita, niin kuin Veikko Lavikin laulussaan sanoo, "kuin hevosta markkinoilta". He lupasivat, että heidän 16-vuotias Jussi-poisensa tulisi noin klo 18 hevosreellä meitä hakemaan.

10-vuotias siskoni, joka oli kaksi vuotta minua nuorempi, rupesi itkemään, että mihin meitä taas lähettäisiin viemään ja etteikö me saataisikaan jäädä koululle. Opettaja tuli häntä lohduttamaan ja sanoi: "Aili, elä itke. Kuule, siinä talossa on puhelinkin. Minä soitan sinne ja pyydän, että saisit neiti Aili Suontaustaa puhelimeen." Sitten siskoanikin jo hymyilytti.

Koululla oli myös lähes kuuro Agata-vanhus. Sen verran hän oli kuullut, että taloon otettaisiin vaikka 12 henkeä. Meidän porukkaa oli vain 10, joten hän pyysi päästä mukaamme. Tietysti lupasimme.

Pakkasimme vähäiset kampeemme, ja pianhan se Jussi ja heppa olivatkin pihalla. Reki täyttyikin meistä

yhdestätoista ihmisestä. Oli oikein juhleva tunne, kun heppa lähti viemään meitä takaisin kirkonkylään päin kaunistalusta tietä. Matkaa oli noin kolme kilometriä. Taivas oli tähtikirkas, koska oli kova pakkanen. Me lapset keskustelimme iloisesti. Jussista tuntui, kuin hänen kyydissään olisi ollut ulkomaalaisia. Koska hän oli eteläpohjalainen nuorukainen, niin karjalan murre kuulosti tietysti oudolta hänen korvissaan.

Kuin "piispana pappilassa"

Kirkonkylään vievältä tieltä käännyttiin pienemmälle metsätielle. Lähestyessämme määränpäättä huomasimme, että se oli hiukan korkeammalla sijaitseva kaunis valaistu talo. Päästyämme pihaan ja reestä pois talon ovi avautui, ja talon emäntä Sofia Västi oli pitkäikäisessä emännänhameessaan oviaukossa. Hän otti kaksin käsin äitiäni kaulasta kiinni, ja siinä he ensin äänettömänä itkivät.

Pääsimme kaikki sisälle lämpimään tupaan, johon oli jo tulijoille kattetu pitkä ruokapöytä. Talon

tytär Rauha passasi meitä äitinsä kanssa. Ruokailun jälkeen meidät johdattiin yläkertaan, jossa olivat talon Rauha-tyttären ja Esteri-kasvattityttären kauniisti kalustetut huoneet. Esterin huoneesta oli ovi parvekkeelle.

Kun rupesimme nukkumista ajattelemaan pitkän ja uuvuttavan matkan jälkeen, toi Rauha meille morsiuskapioitaan: höyhentyynyjä, patjoja, silkkitäkkejä, lakanoita, tynnyliinoja ym. ym. meidän evakkojen vuo-

devaatteiksi. Äitini esteli: "Elä hyvä tyttö morsiuskapioitasi anna, kyllä me heti hommaamme omat, kun kauppaan pääsemme." Rauha vastasi äidilleni näin: "Siinä ne parhaiten palvelevat Isänmaata."

Viikkoon ei äitini saanut ottaa emännän velvollisuuksia, vaan Rauha-morsian ja hänen Sofia-äitinsä passasivat meitä ja pitivät kuin "piispaa pappilassa", kuten vanha sanonta kuuluu. He sanoivat, että äidin pitäisi levätä kaikki järkytykset ja matkaväsymykset pois.

Ei ollut kulunut pitkään aikaa siitä, kun Västit olivat avanneet meille kotinsa ovet ja morsian luovuttanut käyttöömme morsiuskapiionsa, kun rintamalta tuli viesti, että Rauhan sulhanen oli antanut henkensä eli kaatunut Karjalan kannaksella.

"Kohdelkaa heitä hyvin"

Talon pojista toinen eli Vilho Västi oli niin ikään Isänmaatamme puolustamassa. Hän oli kirjoittanut

"Rauha vastasi äidilleni näin: "Siinä ne parhaiten palvelevat Isänmaata."

kotiväelleen: "Kun teille tulee karjalaisia, niin muistakaa kohdella heitä hyvin. Ette tiedä, mitä karjalaiset ovat menettäneet." Ja kyllä meitä kohdeltiinkin suuremmoisesti.

Västin perheeseen kuuluivat Juho-isäntä, Sofia-emäntä, 16-vuotias Jussi-poika ja rintamalla ollut Vilho-poika, jonka vaimon nimi oli Hanna. Nuorella parilla oli 9-vuotias tytär Eevi. Meidän siellä asuessamme Eeville syntyi huhtikuussa pikku veli Juhani.

Eevistä tuli Aili-siskoni, joka helmikuussa 1940 Martin päivänä täytti 10 vuotta, ja minun, joka joulukuun 14. päivänä eli kaksi päivää taloon asettumisemme jälkeen olin täyttänyt 12 vuotta, paras leikkiveri. Kaksi ja puoli vuotta asuimme näiden ihanien ihmisten kodissa. Isäni oli reserviläisten tehtävissä ja iso veljeni IS-poikien tehtävissä. Vain lomat he viettivät luonamme.

Muistelen lämmöllä niitä talvisodan iltoja, kun yläkerasta tulimme alas talonväen kanssa jännittyneinä kuuntelemaan radiosta uutisia rintamalta ja pommituksista. Saimme nauttia takkatulen lämmöstä ja Rauhan tai emännän paistamasta maukaasta, ihanasta juustosta.

Talossa oli meidän sielä ollessamme suuria juhlapitoja: tyttären sulhasen kaatumisen muistoseurat, pienen Juhaniin kastejuhla ym. Koko aikana kaikki se, mitä heiltä saimme ostaa, oli meille halvempaa kuin kaupasta ostettu: maito, perunat, jauhot. Korttijauhot syötettiin eläimille. Ihmiset söivät ja valmistivat ruokansa ja leipänsä paremmista tarpeista. Muistoja olisi vaikka kuinka paljon lisää.

Ystävyys on jatkunut

Kun olimme päättäneet lähteä jatkosodan aikana katsomaan, mitä rakkaalle Käkisalmelle kuului, lähdön hetki oli hyvin haikea. Ison komean isännänkin poskilla kimalteli kyneleet. Ja Jussi, joka 2,5 vuotta aiemmin oli hakenut meidät Untamalan koululta, hävisi lähtöhetkellämme jäljettömiin. Kun isäntä lähti meitä viemään Ylistaron asemalle, olimme ihmeissämme, ettei Jussia

näkyneet missään.

Kun pääsimme Käkisalmeen, joka oli ihan raunio-kaupunki, tuli veljilleni Jusilta kirje, jossa hän pyysi anteeksi sitä, että hän oli mennyt lähtömme hetkellä piiloon. Hän ei ollut viitsinyt näyttää meille kyneleitään. Hän oli silloin niin elävästi muistanut sen illan, kun hän oli meidät sieltä Untamalan koululta hakenut.

Ystävyysperheemme Västin perheen kanssa ei toki lähtöhetkeemme loppunut. Tosin tällä hetkellä ei noista rakkaista ihmisistä ole elossa muita kuin rakas leikkiverimme Eevi. Hän avioitui jaakkimalaisen Pentin kanssa. Heillä on lapsia ja lastenlapsia. He asuvat Untamalan kylällä. Lapset ovat jo maailmalla. Eevin kanssa soittelemme ja pidämme yhteyttä. Eevin Juhani-veli perheineen asuu lapsuusko-dissa.

Olen päässyt saattamaan viimeisille matkoilleen kaikkia poisnukkuneita rakkaita ihmisiä heidän siunaus- ja muistotilaisuuksiinsa Ylistaron kirkossa ja hautausmaalla.

Terveiset Kurkijokelaiselle

Minulle on tullut Kurkijokelainen siitä lähtien, kun vanhempani eivät ole olleet sitä enää lukemassa. Isäni kuoli Mikkelissä vuoden 1980 Juhannusaamuna klo 5 oltuaan sairaalassa 3,5 vuorokautta. Äitini kuoli vuonna 1985.

Äitini sisar Elsa Ikonen (o.s. Kiiski) kirjoitti aikoinaan Kurkijokelaiseen runoja ja myös suoranaista tekstiä. Minusta tämä lehti on hyvä. Tätä kuvaamaan sopivat mielestäni hyvin sanat: "Koti, uskonto, Isänmaa ja tietysti karjalaisuuden vaaliminen." Nämä asiat ovat kaikki hyvin tärkeitä. Lämpimän terveisin Haminasta,

Eeva-Liisa Leppänen

Kuva talvisodasta

Soskuan kylän Viutlahdessa olleen Raikkuun patterin Olavi-niminen tykki vuosilta 1877-78 oli pattein ainoa tykki, kun toinen samanlainen vietiin Salmin lohkolle 6.12.1939. Tykkimalli on 152 K 77 (6-tuumainen jäykkälavettinen kenttäkanuuna vuodelta 1877). "Olavi" joutui rintamalle helmikuussa 1940. Kuva Jorma Haapkyllä.

Elisenvaaran suurpommituksesta kaivataan yhä tietoja

Elisenvaaran suurpommitus Viipurin menetyksen päivänä 20.6.1944 oli tunnetusti Suomen tuhoisin siviilipommitus. Tämä evakkojen tragedia on yhä osin sokea piste Suomen historiassa. Historiankirjat tuntevat tapahtuman huonosti.

Kurkijokelainen on julkaissut ansiokkaasti kirjoituksia Elisenvaaran suurpommituksesta. Lisätietoa kuitenkin kaivataan yhä. Tein kaksi vuotta sitten TV1:lle Ykkösdokumentin ”Vaiettu murhenäytelmä”. Ohjelma oli muuten sen vuoden katsotuin ykkösdokumentti.

Nyt olen tekemässä aiheesta kirjaa, jossa on mukana Elisenvaaran helvetistä selviytyneiden ihmisten rankkoja muistoja tästä järkyttävästä tapahtumasta. Ilmasotahistorioitsija Carl-Fredrik Geust kirjoittaa kirjaan ”pommitajan näkökulman”. Hänellä on hallussaan Elisenvaaraa pommittaneen lento-osaston sotapäiväkirjat ja runsaasti muuta faksimateriaalia.

Olen kerännyt tv-ohjelman jälkeen myös listaa suurpommituksen uhreista. Tähän saakkahan virallisena kuolonuhrien määränä on pidetty 134 ihmistä. Valtaosa heistä oli räisäläisten evakkojen matkustajia. Tuo uhrimäärä on alakanntiin. Tv-ohjelman jälkeen Kurkijokelaisessa, Räisäläläisessä ja YLE:n nettisivuilla julkaistiin ensimmäinen luettelo Elisenvaaran suurpommituksessa menehtyneistä ja pyydettiin lukijoita täydentämään ja korjaamaan listaa.

Uusia nimiä tuli lähinnä omasilta melkoisesti lisää. Oma vaikeutensa oli kylä siinä, että Elisenvaaran pommituksia sekoitetaan herkästi toisiinsa. Vilkasta risteysasemaahan pommitettiin toistuvasti niin talvisodan aikana kuin jatkosodan suurhyökkäyksenkin aikana.

Monilla ei ollut tarkkaa tietoa, mistä pommituksesta oli kyse. Tapahtumasta on sentään kohta 64 vuotta.

Kaipaannut apu

Nyt kaipaannut jälleen Kurkijokelaisen lukijoiden apua. Olen kerännyt virallisista lähteistä ja omaisten yhteydenotoista mahdollisimman täydellisen luettelon pommituksen uhreista. Tässä listassa on 152 nimeltä mainittua Elisenvaaran suurpommituksen (20.6.1944) uhria.

On mahdollista, että lis-

tassa on virheitä ja puutteita. Mutta nyt alkaa olla viimeiset ajat kerätä mahdollisimman kattava uhriluettelo. Auttakaa tässä työssä ja kertokaa, onko listassa joku, joka ei sinne kuulu tai puuttuuko listalta joku, jonka tiedätte olleen uhrien joukossa. Onko esimerkiksi Katri ja Kaisu Haikala sama henkilö jne.?

Olen myös hyvin kiitollinen henkilöiden syntymävuosista. Tässä listassa niitä on vain hajanaisesti.

Nimen perässä suluissa oleva (ku, sa, sä jne.) tarkoittaa hautapaikkaa: ku = Kurkijoen hautausmaa, sa = Savonlinnan Talvisalon hautausmaa, sä = Säämingin hautausmaa, joka sijaitsee myös Savonlinnan Talvisalon hautausmaalla. Lyhennys po tarkoittaa, että henkilö on siunattu poissaolevana, siis hänen maallisia jäännöksiään ei ole löydetty tai tunnistettu.

Elisenvaaran 20.6.1944 pommituksen uhrin:

1. Anttonen Tuomas (1877, katosi 20.4.1944 Elisenvaarassa)
2. Arminen Toivo (ku)
3. Forsman Toivo (ku)
4. Haavisto Pentti (Systeemä)
5. Haikala Katri (ku)
6. Haikala Kaisu (em. henkilö nro 5?)
7. Hallukka Anna (po)
8. Heikkonen Jaakko (sa)
9. Heikkonen Kerttu (1933)
10. Heikkonen Sirkka (1935)
11. Heikkonen Viljo (1938)
12. Helle Aarne (ku)
13. Henttinen Kirsti (1930, po)
14. Henttinen Raili (1934, po)
15. Henttonen Toivo (ku)

16. Holmström Harald (ku)
17. Husu Aina (sa)
18. Hämäläinen Pekka (ku)
19. Hänninen Siiri (lotta, Kanta-Hämeen sk)
20. Illi Aino (sä)
21. Inkinen Iida (sa)
22. Javanainen Anna (sä)
23. Javanainen Matti (sa)
24. Jokinen Uuno (vaasa)
25. Jortikka Alma (1911, ku)
26. Jutikka Alma (po, sa)
27. Jääskeläinen Eeli-Kaarina (po, katosi jäljettömiin)
28. Kaasalainen Reino (1944, po)
29. Kaffari Topias (1939, ku) Skaffari ?
30. Kallioniemi Jaakko (sä)
31. Kalmgren Matti (1920, hauta ei tiedossa)
32. Karhinen Hilda Maria (1897, sä)
33. Karonen Amalia (sa)
34. Karonen Katri (sä)
35. Karonen Ritva Kaisa (sa)
36. Kesonen Anna (1894, ku)
37. Kesonen Ilkka (1939, ku)
38. Kettunen Tauno (sä)
39. Kinnari Pentti (ku)
40. Kiuru Anna Maria (1883, sä)
41. Kokkonen Kusti (hauta ei tiedossa)
42. Komulainen Anna
43. Komulainen Ossi
44. Kopsa Ilmi (rautatie-läinen, katosi pommituksessa)
45. Korte Väinö (ku)
46. Kosonen Unto (sä)
47. Kuosmanen Olli (ku)
48. Kurki Ilmo Tauno (sä)
49. Käkönen Hilda Maria (1909, sä)
50. Käkönen Erkki Eino (1938, sa)
51. Kämäräinen Kalle (Varkaus)
52. Kärhä Johannes (ku)
53. Kärkkäinen Anna Adolfin (1877, sa)

54. Kärkkäinen Toivo Albert (1909, sa)
55. Könönen Jenny (ku)
56. Laitinen Jooseppi (sä)
57. Lallukka Anna (1885, po)
58. Lampela Väinö (Toholampi)
59. Lappalainen Sisko (ku)
60. Laukkanen Liisa (1891, ku)
61. Laukkanen Liisa (1911)
62. Leini Katri (sä)
63. Lähdeniemi Valto Viljami (Isojoki)
64. Lähetkangas Maria (1884 sä)
65. Marila Ilkka (1937, ku)
66. Marila Lempi (sa)
67. Marila Maire (1934, ku)
68. Marila Martta (1943, sa)
69. Marila Toini (1921, sa)
70. Martikka Martta Maria (1913, po)
71. Matikka Martta Meeri (sa, s. 15.8.1913)
72. Matikka Seija Iris Marjatta (1939, ku)
73. Matikka Virve Margit Anneli (1936, ku)
74. Miettinen Toini Tekla (1912, sa)
75. Merilä Maire Mirjam (po)
76. Merilä Pekka Olavi (po)
77. Munkki ”Adrian” (ku. kotip. Konevitsan luostari)
78. Mäkinen Anna (1896, po)
79. Niilerpalo A (ku)
80. Nikki Pentti (1932, sa)
81. Nummelin Johan Edvard (turku)
82. Ojanen Yrjö Johannes (Parkano)
83. Palmu Sirkka (1916, ku)
84. Poikselkä Anna, (1909, po)
85. Popkoff Mikael (Helsinki)
86. Poutanen Tauno (Varkaus)

Aila Rusi oli vielä pikku tyttö, kun hän evakkomatalla satui olemaan Elisenvaaran asemalla juuri suurpommituksen aikaan. Myös Aila Rusi esiintyy dokumenttifilmissä. Nyt Erkki Rahkola on tekemässä aiheesta kirjaa ja kaipaa lisätietoja.

87. Puukka Antti (sä, kuoli vammoihin Savonlinnassa)
88. Puukka Helena (1886, ku)
89. Puukka Oiva Matti (1928, katosi pommituksessa, po)
90. Pörsti Kalle (ku)
91. Pöykkönen Väinö (1930, Keuruu, kuoli Seinäjoen sotasaaralassa)
92. Rakkolainen Jenny (1917, po)
93. Rakkolainen Jennyn vastasyntynyt lapsi, sukup. tuntematon, po)
94. Rappe Heikki (1934, sa)
95. Rappe Hilda Elviira (1906, sä)
96. Rappe Kaisu (sa)
97. Rapo Matti (Helsinki)
98. Ravantti Maila (1929, sä)
99. Ravantti Martta (1934, sä)
100. Ravantti Meeri (1937, ku)
101. Repo Olavi (Helsinki)
102. Repo Matti/Martti (hautapaikka ei tiedossa)
103. Rimpiläinen Isak Edvard (1982, sa)
104. Roininen Aila (sa, pikkulotta)
105. Roininen Pekka (1878, ku)
106. Rorsman Toivo (1890, ku)
107. Rämänen Siiri Hellin (ku)
108. Röksä Raimo Martti (1936, sa)
109. Saares Huugo Johannes (ku)
110. Sallinen Hilka (1931, sä)
111. Sallinen Maria (1895, sä)
112. Salo Paavo (ku)
113. Seppä Rauha (1921, sä)
114. Siltanen Airi Inkeri (ku)
115. Sinkko Esteri Elina (1915, po/ku)
116. Sinkko Urho Ensio, (1940, po/ku)
116. Skaffari Viljo Topias (1938 katosi pommituksessa, ku)
118. Skaffari Kerttu Kyllikki (1935, sa)
119. Skaffari Sirkka Annikki (1933, sa)
120. Suutari Aaro Helmer (1936, po, Kylmäkoski ?)
121. Suutari Eila Orvokki (1937 po/ku)
122. Sällinen August (ku) Taivassalo, vanhempi nainen (onko 15.6. kuollut Anna Taivassalo?)
123. Tenhonen Maria (sä)
124. Teperi Aulis (1935sä)
125. Teperi Simo (1877, sä)
126. Tiira Saimi Ester (1911, po/ku)
127. Timoska Anna (sä)
128. Timoska Hellä Tuulikki (sa)
129. Timoska Helvi (sa)
130. Timoska Hilja (1902, sa)
131. Timoska Maria (sa)
132. Timoska Pauli Antero (1938, sa)
133. Timoska Raili Katri Marjatta (1932, sa)
134. Tomminen Aimo Raikas (1934, sä)
135. Torkkeli Maria 1862 (1886 po/ku)
136. Torikka Vilhelm (1884, sä)
137. Tulkki Raija Maria (ku)
138. Turkki Ilmo (1936, k. 22.6.1944 Savonlinnassa)
139. Tuomi Katri (sä)
140. Tuomi Terttu (1934, sä)
141. Tuomi Paavo (1936, sä)
142. Vaitinen Lyyli (katosi jäljettömiin, po)
143. Valtonen Elvi (ku)
144. Valtonen Paavo (ku)
145. Valtonen Vilho (ku)
146. Vanhanen Väinö (ku)
147. Vesalainen Anna (ku)
148. Vesalainen Antti (1882, sa)
149. Vellinki Anna (1886, sa)
150. Vesterinen Niilo (sa)
151. Vihavainen Sinikka (sa)
152. Väkiparta Matti, (sa)

Tämän listan täsmentämisen lisäksi olen kirjaa varten hyvin kiinnostunut sekä asemanseudulla pommituksen jälkeen otetuista valokuvista että pommituksen uhrien henkilökuviista. Löytyisikö sellaisia? Jään kiitollisena odottamaan.

Erkki Rahkola

Nykäläntie 7
91500 MUHOS
erkki.rahkola1@luukku.com
puh. (08) 533 1012
tai 040-828 6080

Annikki Söderholm oli yhtenä esiintyjänä Erkki Rahkolan kokoamassa Ykkösdokumentissa Vaiettu murhenäytelmä. Annikki ja Erkki tapasivat uudelleen filmin ennakkonäytöksessä 23.3.2006 Pasilassa, Yleisradion Iso Pajan auditoriossa.

Synkät varjot nousevat taivaalle

Loman jälkeen palasin siis jälleen palvelukseen Valamoon ja entisiin töihini. Kylvytyöt oli saatu lomani aikana päätökseen, joten aloitimme valmistautumisen heinäkuuhin. Heinää kului aika paljon, koska kesälläkin karja ruokittiin suurelta osin sisällä. Ulkolaitumia ei paljon ollut.

Suomen kesä oli kauneimmillaan, ja odoteltiin juhannusta, suurta suven juhlaa, vaikka olikin sotatila. Sota oli jo kestänyt vuosia, joten siihen oli melkein totuttu, vaikkei sotaan täysin totu koskaan, se on vain kestettävä.

Kesäkuun alkupuolella synkät varjot nousivat Suomen taivaalle. Vihollinen aloitti raivokkaat hyökkäykset Karjalan kannaksella ja mursi suomalaisten linjat raskaitten panssarien tukeamana. Se murtautui suomalaisten linjojen läpi kannaksella, jossa alkoivat raskaat puolustustaistelut. Pian sen jälkeen alkoi myös vetäytyminen Laatokan pohjoispuolella. Sitä kiihdytti myös venäläisten mairinnousu Viteleessä.

Siihen loppui rauhallinen tila myös Valamossa ja alkoi niin sanoakseni sotatila myös siellä. Ensimmäisenä tuli määräys, että kaikkien siivilihenkilöiden oli poistuttava sieltä. Heihin kuuluivat munkit, joita oli kuusi - seitsemän kappaletta ja sotavangit, joita oli saman verran, Karja hoitajineen sai vielä jäädä. Kun tämä tieto kerrottiin vangeille, niin en ollut uskoa silmiäni, sillä kaikki menivät hyvin totisiksi. Heillä oli kauhun ilme kasvoillaan, ja joltakin tuli jopa kyynel silmiin: ”Aikaa on muutama minuutti, laiva odottaa satamassa.”

Siirto merivartiostoon

Sotavankien lähteminen tiesi minullekin taas tehtävien muuttamista, mutta minne joutuisin ja mitä tekemään, sitä en vielä silloin tiennyt. Kun menin päiväruokailuun, niin väepeli tuli vastaan ja pyysi minua ruokailun jälkeen toimistoon. Tein työtä käskettyä ja menin toimistolle, jossa hän sanoi: ”Tilanteen muuttuuta sinun tehtävääsi kuuluu merivartiointi tuolla kirkon tornissa. Muutat sieltä työmiehen talosta tähän alakertaan toisten vartiointien seuraan, munkkien ”keljaan”. Ne ovat kahden hengen asuttavia kämppiä tässä alakerrassa. Kyllä ne pojat sitten opettavat, mitä pitää tehdä.”

Aloitin jälleen alusta luostarisaarella. Läksin hakemaan reppuani ja kivääriäni työmiehen talosta, jossa olin viimeksi asustellut. Samalla ilmoittaisin vartiopäällikölle, että olin

saanut uuden tehtävän merivartiosta.

Keräsin vähät kampeeni reppuun ja kivääriin, joka kuului sotilaan varusteisiin, laitoin roikkumaan hihnasta olalle. Läksin kohti uusia tehtäviä. Menin väepelin neuvon mukaan alakäytävää oikealle. Sieltä löytyi sellainen ovi, jonka takana olisi saattanut olla sotilaita. Koputin oveen, ja sieltä vastattiin. Astuin sisään. Olihan siellä pari miestä, ei niihin paljon enempiä mahduttukaan, ainoastaan kaksi vuodetta ja keskelle kapea käytävä.

Esittelin itseni, vaikka olimmehan me heidän kanssaan nähneet aiemminkin, koska kävimme samassa paikassa ruokailemassa. ”Tänä aamuna täytyi munkkien ja sotavankien lähteä, koska tilanne tuntuu rintamalla kiristävän vaaralliseen suuntaan, joten entinen tehtäväni loppui. Minulle määrättiin uusi tehtävä merivartiosta, jos pystyn siihen. Väepeli sanoi, että kyllä ne kaverit opettavat, kun et vain korkeutta pelkää.”

Kaverit tuntuivat olevan mielissään, kun tuli yksi mies lisää ja päästiin normaali vahvuuteen. Olivat olleet muutaman päivän vajeamiehityksellä, ja se oli aika rankkaa vuorotyötä. Sattu

”Kaveri katsoi Käkisalmeen päin ja sanoi: ”Minä en näe Waldhofin piippuja. Mitä on tapahtunut? Katso sinä tarkemmin, kun sumu hälvenee”, ja läksi alas.

noivat, että minun vuoroni alkaisi runsaan tunnin kuluttua. ”Torniin sinä osaat, kun menet pääovesta sisään ja sitten rappuja vain ylöspäin sinne lähes 60 metrin korkeuteen, jossa vartiopaikka sijaitsee. Siellä esität asiasi, niin hän kyllä neuvoo, miten pitää toimia.”

Ensimmäinen vartiovuoro

Kun vuoron vaihtumiseen oli 20 minuuttia, läksin kävelemään kohti kirkon pääovea, josta johtivat raput ylöspäin, ensinyläkirkkosaliin ja siitä edelleen torniin. Sen jälkeen tulin ensimmäiselle kellotasanteelle, jossa oli kaksi suurinta kelloa. Toisesta oli lohkaistu pala reunasta, ja kieli oli pudotettu alas. Toista vähän pienempää käytettiin sumekellona ja huonon näkyvyyden vallitessa ohjaamaan laivoja oikealle reitille luostarin lahteen.

Seuraavalla tasanteella oli lukematon määrä pienempiä kelloja, joita siellä olevat munkit soittivat heidän juhlapäivinä. Mutta matka vain jatkui yhä ohenevaa huippua kohti. Sitten tuli jälleen ovi vastaan. Oven takana oli se vartiopaikka, johon olin menossa. Vartiomies katsoi vähän hämmästyneenä, kukas sinne oikein tuli: ”Ei tänne kenenkään sivullisen

Eino Heikinmaa:

Oi niitä aikoja entisiä ja nuoruusaikoja noita Sota-aika, osa 10

pitäisi tulla.” Minä selitin heti, mikä oli tilanne.

”Kaverit laittoivat minut kohta tänne ja sanoivat, että sinä antaisit minulle koulutusta tähän tehtävään paikan päällä. Siksi laittoivat vähän aikaisemmin.” Vartiija selitti: ”Tärkein paperi on tämä päiväkirja, johon merkitään kaikki havainnot ulapalla ja ilmatilassa. Ne ilmoitetaan keskukseen, jos niitä ei ole merkitty tähän kirjaan. Omasta liikenteestä tulee myös ilmoitus, kuka lähti ja minne. Keskus ilmoittaisi sen niin kuin myös omat saapuvat alukset, jotka oli merkitty saapuviksi satamaan, piti myös ilmoittaa kaskukseen.

Siinä olivat pääpiirteisään ne tehtävät, joista vartiomiehen piti huolehtia. Kukaan ei siis saanut yllättää meitä. Enhän minä ensi kertaa ollut vartiosta. Niin lyhyen opetuksen jälkeen jäin siis ensi kertaa vartiosta luostarin torniin. Hiukan minua jännitti.

Jouduin vuoron aikana tekemään yhden saapumisolmoituksen, jota tietenkin vähän jännitin. Veivasin matkapuhelimen veiviä. Keskus vastasi, ja minä ilmoitin: ”Tällä torni, moottori ”se ja se” saapui laiturin. Muuten on ollut rauhallista. Loppu.” Ainoastaan kaukainen tykkien jyly kuului uhkaavana, niin itärintamalla kuin kannakseltakin.

Merivartiointitehtävääni riitti aivan sodan loppuun saakka, vaikken sitä vielä silloin tiennytkään. Sieltä tornista oli mahtavat näköalat Laatokalle, aivan eritavalla kuin rannalta katsottuna. Pian vierähti ensimmäinen kaksituntinen, kun sai ihaila laajoja Laatokan

”Suomi oli sopinut rauhan, ja rajat olivat samat kuin talvisodan jälkeen. Silloin jysähti rinnassani: taasko evakkoon?”

maisemia. Seuraava mies kipusi torniin ja jatkoi siitä, mihin minä lopetin.

Kukaan ei aavistanut, kuinka kauan sotatila kestäisi. Vihollinen oli keskittänyt voimansa läntiselle kannakselle kohti Viipuria, jonka suomalaiset joutuivat luovuttamaan viholliselle aikaisessa vaiheessa. Vihollisen eteneminen saatiin pysäytettyä vasta Ihantalaissa, jossa käytiin ehkä sodan kovimmat taistelut. Sitä vastoin itäisellä kannaksella Laatokan rantapuolella ei taistelua käyty ollenkaan,

sieltä joukot poistuivat vasta rauhan tulon jälkeen.

Viteleen mairinnousun jälkeen tilanne myös itärintamalla muuttui huomattavasti. Sieltä suomalaiset joukot alkoivat perääntyä, ja joukkoja alettiin siirtää kannakselle. Pieni erä tuli myös Valamoon, sillä koko saarella ei ollut minkäänlaista jalkaväikkyä, joten esimerkiksi mairinnousu sinne olisi ollut helppoa. Mitään sellaista ei kuitenkaan tapahtunut.

Kaunis kesä alkoi muuttua kaikkiin puolien synkemäksi, tilanne myös rintamalla muuttui joka päivä. Pian suomalaiset joukot saavuttivat itärintamallaakin perääntymään vanhan rajan, ja taistelut siirtyivät Suomen puolelle. Siitä asti meillä oli kaukoputkella mahdollisuus seurata linjojen siirtymistä Laatokan rannalla, aina rauhantuloon asti.

Rauhan rajat vahvistettiin

Elettiin syyskuun 1944 alkupäiviä, ja vihollisen eteneminen kannaksella oli pysähtynyt Ihantalaan ja itärintamalla Uuksunjoen kohdalle. Oli ollut muutama rauhallinen päivä, eikä mitään erikoisempaa ollut tapahtunut. Menin kymmeneksi torniin. Oli hieman utuinen sää, ei kirkas, eikä oikein hyvä näkyvyys. Kaveri katsoi Käkisalmeen päin ja sanoi: ”Minä en näe Waldhofin (= käkisalmlainen sulfiittiselluloosatehdas, perust. vuonna 1929, toim. huom.) piippuja. Mitä on tapahtunut? Katso sinä tarkemmin, kun sumu hälvenee”, ja läksi alas.

Jäin ajattelemaan kaverin sanoja, kun tykkien jymy ku

tenkin kuului itärintamalta. ”Mitä on tapahtunut?” Ajatukset kävivät minunkin päässäni pyörimään, ja vaikka kuinka tarkasti katselin, en nähnyt niitä piippuja, joita oli tornistamme katsottuna kolme rinnakkain. Päiväkin oli jo kirkastunut, joten niiden olisi pitänyt jo näkyä, mutta ei vain näkynyt.

Ja nämä selittämättömät ajatukset risteilivät päässäni koko ajan, kun olin siellä tornissa. Muutenkin elämä tuntui niin erikoiselta, etteivät tainneet asiat olla oikein

paikallaan. En sentään aavistanut, että se olisi minun viimeinen vartiovuoroni Luostarin pääkirkon tornissa tai missään muuallakaan.

Kello lähestyi kahta toista, ja oli tuurin vaihto. Kun kaveri saapui, näin heti kasvoista, että jotain oli tapahtunut: hän oli niin iloisen näköinen. ”On tullut rauha”, hän sanoi. ”En usko”, vastasin ja jatkoin: ”Kuuntele, kuinka tuolla jyskää, tai sitten ne ovat kunnialaukauksia.” Hän vakuutti, että niin oli radiossa ilmoitettu. Suomi oli sopinut rauhan, ja rajat olivat samat kuin talvisodan jälkeen. Silloin jysähti rinnassani: taasko evakkoon? Mutta olimmehan tottuneet siihen, parempi niin, kuin jäädä tänne,

”Oli se sellainen tälli, että pani pojan vähän miettimään, kuinka siinä oikein kävisi. Ja haaveet lomasta menivät jälleen kerran.

sillä olihan jo koko kannas evakuoitu sodan jaloista.

Kun laskeuduin alas tornin rappuja, olin aivan sekaisin. Taasko joutuisimme evakkoon? Mutta oli rauha sentään sotaarvokkaampi, vaikka Karjalan heimo joutuikin taas lähtemään raskaalle evakkomatalle. Matka oli kuitenkin Suomeen päin.

Kun pääsin alas, kaikki tuntuivat olevan kovin iloisia solmitusta rauhasta, niin myös minä, vaikka rinnassa oli raskas tunne siitä, että kotiseutu oli jälleen jätettävä. Mutta toisaalta olihan sekin jo koettu, että elämää pystyi jatkamaan muuallakin.

Ruokailun jälkeen, kun olin koonnut vähän ajatustani, ajattelin, että lähtisin pyytämään evakointilomaa, jos vaikka hyvinkin saisin. Menin toimistoon ja esitin asiani, joka tyrmähtiin kerta kaikkiaan. Kaikilla oli töitä niin paljon, kuin vain ehdittäisiin tehdä. Siihen loppuivat lomahaaveet.

Sairaalakierre alkaa

Kun heräsin seuraavana aamuna, minulla oli tunne, etteivät tainneet asiat olla oikein kohdallaan. Ei minusta olisi ollut lomalle lähtijäksi, oli niin omituinen olo, etenkin sisuksissa. Se ei ollut tavallista mahatautiä, joten menin suoraan sairastuvalle ja esitin asiani. Sairaanhoitaja mittasi kuumeeni ja kyseli, miten vaiva oikein ilmeni. En osannut oikein selittää, mutta kerroin, että aika hankalalta elämä tuntui. ”Sen kyllä uskon”, oli vastaus.

”Mutta miten kukaan sen ulostuksen laita oikein on? Oletkos tänä aamuna käynyt vessassa?” minulta kysyttiin. ”Olen käynyt”, vastasin. ”Jos nyt ei tunnu siltä, että olisi tarvetta, niin voit mennä ulos kävelemään, mutta älä mene kauas niin, että kun tulee tunne, että jotain tulisi, niin tule sitten tänne, ja teet ulostuksen tuohon puhtaaseen yöastiaan etkä mihinkään muualle”, kuului sairaanhoitajan määräys.

Tunnin käveltyäni alkoi tuntua siltä, että olisi mahdollista, että sieltä voisi tulla jotakin. Vatsassa tuntui outo tunne, niin kuin mahatauti tulisi. Menin sairastuvalle ja kerroin, miltä minusta tuntui. Minulle tuotiinkin heti yöastia alle. Jotain löysää sieltä tuli, ja uteliaisuuttani kurkistin, miltä se näytti. Hämmästyin kovin, sillä astiassa näytti olevan pelkkää verta, jossa oli joitain hyiymiä. Kuinka se voi olla mahdollista? Kutsuin hoitajan paikalle.

”Selvä tapaus, otetaan vielä koe varmuuden vuoksi. Se vie hetken aikaa”, sanoi hoitaja ja palasi vähän ajan perästä vakavan näköisenä ja lausui uudelleen: ”Selvä tapaus. Mitä pikimmin sairaalaan. On selvästi punatautiä. Muutamia tapauksia täälläkin on ollut. Hae kampeesi kämpältä, jos jaksat.”

Oli se sellainen tälli, että pani pojan vähän miettimään, kuinka siinä oikein kävisi. Ja haaveet lomasta menivät jälleen kerran. Hoitaja jatkoi: ”Hetken ensimmäisellä laivalla menet mantereelle ja sieltä edelleen kulkutautisairaalaan. Kun haet varusteitasi, tulet suoraan tänne. Et saa poiketa mihinkään, sillä tämä on herkästi tarttuvaa.”

Tein työtä käskettyä. Kun palasin sairastuvalle, minulle osoitettiin vuode, mihin voin käydä pitkäkseni. Minulle annettiin myös muutama pilleri ja sanottiin: ”Nyt sitten levolle vähäksi aikaa.” Sitä lepoa kesti aina Kontiolahteen saakka, aikaa en tiedä, useampi vuorokausi kuitenkin.

Jatkuu...

Tie

Taas silmiäni edessä turvalliseltsä tuntunut - kotitie. Lapsuuden tie. Miten olivatkaan keyyet askeleet? Lämpöinen tie. Varpaissa hiekan lämpö, niin kuin lapsena.

Kaivattu tie. Usein ajatuksissa, usein mielessä. Muistojen tie. Et ole unohtunut. Hiljainen tie. Ei ainuttakaan kulkijaa. Kaventunut tie. Puskittuneet reunasi, kuoppainen pintasi. Kuitenkin. Oma kotitie.

Terttu Ketola

Tuulessa kasvavilla puilla on vahvat juuret

Miksi Karjalan palautustavoite ei koskaan kuole?

Usein ihmetellään, miksi ajatus Karjalan palauttamisesta ei katoa, vaikka veteraani- ja evakkosukupolvet siirtyvät ikuisuuden kentille. Miksi nämä asiat pulpahtavat vääjäämättä pinnalle ehkä useamman vuoden hiljaiselon jälkeen?

Miksi poliittinen kano-nisointi ja vaikeneminen eivät ole niitä kukistaneet ja kuihduttaneet olemattomiin? Olisi jo luultavaa, että 60 vuoden opetus olisi mennyt perille. Tähän kysymykseen antanee syvällisen vastauksen japanilainen sananlasku: "Kaze no naka de sodatta ki wa ne ga tsuyoi" – "Tuulessa kasvavilla puilla on vahvat juuret".

Juuret jäävät, ne eivät tuhoutu

Tuulessa kasvava puu pyrkii luonnollisena reaktiona sitoutumaan juurillaan entistä syvemmälle maaperään. Ellei se sitoutuisi, koko puu lentäisi tuulen mukana pois. Tämä edellyttää puulta sitkeää henkeä ja halua juurtua juuri synnyinsijoilleen. Puu voidaan repiä tai hakata irti, mutta ainakin osa juurista jää.

Sama tilanne koskee karjalaisia. Suomalaisen karjalaiset juuret ovat vuosisatoja kasvaneet ja saaneet voimansa Karjalan Kannaksen ja Laatokan Karjalan maaperästä, ilmasta, vedestä, kasvillisuudesta, ilmapölystä, ihmisistä.

Juuret ovat vahvistuneet ja kaivautuneet syväälle maaperään, joka on tullut erittäin rakkaaksi ja kotoiseksi. Karjalaa juurtunut karjalainen on aidossa ympäristössään ja kotonaan vain Karjalan laulumilla.

Juuret odottavat niitä repäistyä

Kun ihminen reväistään vuosisataisilta juuriltaan, juuret jäävät edelleen syväle maaperään "odottamaan" ja muistuttamaan itsestään. Tuntuu siltä, että juuret lähettävät vuosikymmeniinkin päähän voimakasta paluukutsua. Muualla olet pakolainen ja muukalainen, kotona olet vain Karjalassa. Et ole tuulesta temmattu, vaan sinulla on omat juuret.

On luonnollista, että ihmisen repäisy juuriltaan järkyttää häntä. Se jättää ahdistuksen, tuskan ja kai-puun. Se jättää jotain ihmisen sisällä tyhjäksi ja tarpeettomaksi. Luonto ja se maa, jossa elämme ja jota hengitämme, on käsittämättömän mysteeri. Ihminen ja maa ovat yhtä ("Maasta olet sinä tullut") ja kuollessaan ihminen palaa maayhteyteensä ("Maaksi pitää sinun jälleen tuleman").

Yksi vastaus kysymykseen, mikä on maayhteytemme, voi löytyä Raamatun ohjeesta: "Muistella muinaisia aikoja, ajatella muinaisten sukupolvien päiviä. Kysykää isiltänne, niin he kertovat teille." (5. Moos. 32:7)

Kaipuu juurille pysyy

Ehkä tämä on yksi syy siihen, ettei ihmistä kyetä lopullisesti vierottamaan omista vuosisataisista juuristaan pakkokeinoin, ei kidutuksella, ei pakkomuutolla, ei kaikkea hyvää tarjoamalla. Useimmilla kaipuu pysyy ja se tulee esille josain elämänvaiheessa. Nuori ihminen sopeutuu, mutta yllättäen juuret alkavat vahvasti kiinnostaa esimerkiksi elämän tasotuttua uomiinsa

keski-ikässä.

Karjala, Salla, Kuusamo, Petsamo ja eräät Suomenlahden ulappasaaret riistettiin Suomelta väkivalloin. Noin puoli miljoonaa ihmistä ajettiin pakolaisuuteen omassa maassaan eli maansisäiseksi pakolaisiksi, joita kauniisti kutsutaan evakoiksi. Miksi evakot haluavat yhä takaisin laulumailleen? Mutta miksi ihmeessä evakkojen jälkeinen toinen tai kolmaskin sukupolvi kaipaa sinne?

Karjalan heimo on vuosisatoja väistynyt ja palannut. Karjala on ollut suomalaisten ja venäläisten välinen puskurivyöhyke. Vihollinen on milloin idästä, milloin lännestä vyörynyt yli hyökyaallon tavoin. Karjalaiset ovat kuolleet mailleen tai väistyneet sivuun ja odottaneet. Kun hyökyaalto on tasoittunut, he ovat palanneet.

Karjalaiset ovat olleet tuulessa kasvavia puita, joilla on vahvat juuret. Muutto omilta synnynsuodulta muille maille ei ole kokonaan katkaissut sidettä omiin juurimultiin. Paluu on aina mielessä ja lukemattomat paenneet palasivatkin omille seuduilleen.

Karjala on syöpynyt sydämeen

Karjalaisen tunteita kuvaava hyvin Olli Nykäsen sanoittaman Karjala-nimisen laulun ensimmäinen säkeistö: "Te luulette meidän unohtaneen, miten kaunis Karjala on. Se on meille syöpynyt sydämeen, ja kaipuu on pohjaton. Oomme itkeneet, oomme nauraneet, oomme Karjalaa muistelleet."

Sama näkyi hyvin talvisodan jälkeen. Karjalaiset lähtivät viime tipassa omilta mailtaan ja jättivät kaihoisat jäähyväiset kotitansuvillean

luvaten palata. Sankoin joukoin he palasivatkin heti, kun se jatkosodan aikana oli mahdollista. Sotaonnan kääntynyt samat ihmiset pakenivat jälleen henkensä edestä jättäen uudelleen rakennetut talot ja viljellyt pellot.

Karjalan juuret pitävät

Välitön yhteys juuriin katkesi, mutta erittäin vahvat siteet jäivät. Karjalaiset juuret ovat kestäneet niin monet tuulet ja tuiskut, sodat ja melskeet, karkotukset ja palaamiset, etteivät ne ole tämän 60 vuoden diasporan aikanakaan katkenneet lopulliseksi.

Ehkä karjalaisten juurien vahva side on omalta osaltaan takana presidentti Martti Ahtisaaren pakolaisia koskevassa paluuoikeuslausunnossa, joka on julkaistu Suomessa Kuvalehdessä 2.11.2007: "Kaikilla pakolaisilla on oikeus palata ja oikeus vaatia omaisuuttaan takaisin."

Ehkä samanlainen side sitoo japanilaisia Kuriilien saariin. Japanilaiset poliitikot ja kansa ovat osoittaneet, että heidänkin juurensa ovat kasvaneet tuulien tuiverruksessa kestävästi odotusta. Se tuuli kuiskaa yhä uudelleen, että Kuriilit on osa Japania. Ehkä tuuli kuiskaa myös, että Sahalinin saari on osa Japania, mutta tämä tuuli on nyt heikompi.

Juuret näkyvät oivallisesti Karjalan Liiton jäsenten toiminnassa. Karjalan Liitto on lähes 500 jäsenjärjestön muodostama kokonaisuus, jossa suomalaista karjalaisia kulttuuria on pidetty elossa, muisteltu ja hoidettu vuodesta 1940 alkaen. Karjalaisuus ei elä vain Suomessa, vaan karjalaisilla on

yhteenliittymiä myös valtameren takana.

Karjalaisuus on vankasti geneeissä. Näyttää siltä, ettei se häviä, vaikka heimot sekoittuvat keskenään yhä enemmän ajan kuluessa. Paluu juurille ei ole muoti- asia, se on "geenien sanelema pakko".

Myös suomalaisten ja venäläisten poliitikkojen olisi hyvä oivaltaa tämä sama asia. Karjalaisten juuret ovat kasvaneet tuulisilla alueilla. Ne ovat juurtuneet syväälle, niin syväälle, ettei keskinäistä sidettä kyetä koskaan katkaisemaan. Se

on osa karjalaisen geenistön vahvaa elinvoimaa ja kykyä taipua, vaan ei taittua.

Raita Karpon viesti

Kuuntele Karjalan satakielen Raita Karpon kauniisti laulama Karjalan koivut. Sanat ovat Olli Nykäsen käsialaa, sovitus on Jussi Miilunpalon. Laulu on julkaistu Karjalaan takaisin! -levyllä. Sen voi kuunnella internetissä osoitteessa http://prokarelia.net/fi/?x=artikkeli&article_id=1499&author=10

Karjalan koivut

Ne suorina seisoo hongat puut ikimetsän nuu, ja varjonsa kuuset tummat myös pitkälle luo.

Ne latvansa korkealle on ylpeinä nostaneet ja mahtinsa maailmalle jo kauan on näyttäneet. Vaan erillensä muista kasvaa

puut sorjat valkokylkiset. Ja ympärillään niitty loistaa, kun kukkii kukat kesäiset. Ne tuulessa hiljaa huojuu ne koivut Karjalan. Puut toiset jo vaikka nukkuu, näät niiden keinuvan.

Ei tyynenä aina säily sää suven parhaankaan.

Ei peilinä aina päily veet Karjalankaan. Vaan joskus sen taivas tummuu ja metsä sen synkkenee ja kukkien loisto sammuu ne valjuina värisee. Kun kiehuu myrsky raivoissansa

ja salamoita iskien.

Kun kaatuu kuuset juurinsa ja hongat suuret ryskien. Niin hurjasti silloin huojuu ne koivut Karjalan, ja vaikka ne maahan taipuu, näät niiden nousevan.

Sun koivusi koivulehdot puut ikinuoruuden. Ne laulujen syntykehdot ja lumouksen. Ne Luojaansa aina kiittää ja laulaen ylistää ja muistojen ihanuutta näin meille säilyttää. Ne kätkee laulut kaunehimmat ja runot esi-isien. Ne muistaa suvet suloisimmat ja kukut kultakökösten. Ne vieläkin sua oottaa, ne koivut Karjalan. Sä tiedät ne sua kaipaa, ne tietää sun kaipaavan.

Ne tietää sun kaipaavan.

ProKarelia

Maatalousmuseo hakee satelliittinäyttelyä

Suomen maatalousmuseo Sarka hakee kesän 2008 ajaksi satelliittinäyttelyksen talomuseota, maatalousaiheista kokoelmaa tai muuta agrohistoriallisen harrastuksen kohdetta. Valittu kohde pääsee museon etänäyttelyksi yhden kesän ajaksi ja saa maatalousmuseolta neuvoja, apua ja julkisuutta kesänäyttelynsä järjestämiseen. Valintaan ei liity rahapalkintoa.

Kohteena on oltava juuriltaan paikallinen ja esineiden tarinat tulee tuntea. Kohdetta tulee hoitaa jatkuvuudella ja esineiden näytteillepanoon tulee olla sopivat rakennukset.

Valinnassa annetaan erityistä arvoa sille, että kohteella on joku mainio lisäpiirre. Kohde voi sijaita

missä päin Suomea tansa. Tarkoituksena on nostaa maataloushistorian harrastuksen arvostusta.

Satelliittimuseoksi voi hakea lähettämällä 31.3.2008 mennessä Suomen maatalousmuseo Sarkaan vapaamuotoinen kuvaus kohteesta, mahdollinen esite, valokuvia miljööstä, kokoelmaluettelo tai vastaava, piirros rakennusten ja pihan pohjakaavasta, ehdotus kesänäyttelyn esillepanosta sekä selostus siitä, mikä erityinen piirre kohteella on.

Lisätietoja saa Juha Hirvilammilta, puh. (02) 763 77 013 tai juha.hirvilampi@sarka.fi. Osoite on Suomen maatalousmuseo Sarka, Vanhankirkontie 383, 32200 LOIMAA.

Eskon puumerkki

Kukita keski-ikäinen nainen

Keski-ikäiset naiset ovat innokkaimpia kukkien hankkijoita, tulivatpa kukat sitten kotiin tai lahjaksi. He muistavat lähipiiriin syntymä- ja nimipäivät, eivätkä takuulla unohda viedä onnittelevia kortteja tai tervetuliaiskimppeä. Monelle myös viikonloppukukkien hankkiminen on poikkeuksen sijaan itsestään selvyys.

Ainakin yhtenä päivänä vuodesta on syytä vapauttaa kaikki keski-ikäiset naiset kukkien hankinnasta ja ojentaa kukat vihdoinkin heillekin. Tietysti kaikki muutkin naiset ansaitsevat kukkansa, sillä naistenpäivä 8. maaliskuuta on päivä, jolloin kaikki naiset voi kukittaa tasavertaisesti perheilanteeseen lapsilukuun katsomatta.

Naistenpäivän merkitys kukkapäivänä kasvaa vuosi vuodelta. Nykyisin alkaa löytyä useitakin työpaikkoja, joissa naisille jaetaan naistenpäivän kunniaksi kukkia. Tänä vuonna naistenpäivä ajoittuu lauantaile, joten kukat voi ojentaa jo perjantaina viikonlopun iloksi.

Naistenpäivänä muistetaan perinteisesti leikkoku-

killä, ja sekä ruusu että tulpapaani ovat suosikkilistan kärjessä. Myös pienet ja helposti kuljetettavat ruukkukukat ovat naistenpäivän suosikkeja. Värikoodi ei ole yhtä tärkeä kuin ystävänpäivänä, joten räväkkä keltainen ja ponteva oranssi piristävät kevätssä kummasti. Tai miten olisi vihreä kimp- pu valkoisista ja vihertävistä

kukista, erilaisin leikkovihrein somistettuna?

Naistenpäivänä voi myös hieman ennakoita pääsiäisen tuloa ja viedä lahjaksi narsisseja tai muita keväisiä, ruukussa kasvatettuja sipulikukkia. Jos saajan käytössä on lasitettu parveke tai viileä veranta, leikko- tai ruukkunarsissit voi hyvin laittaa sinne, ja ne pysy-

vät viikkokausia hyvässä kunnossa. Ruukkunarsissit kestävät hyvin jopa kymmenen asteen pakkasta, kunhan ne ovat saaneet totutella viileään parin päivän ajan ja multa on kosteaa.

Kauppuutarhaliitto ry

50 VUOTTA SITTEN... Ä. R. S. O. K. E.

Allaoleva kirje saapui jo helmikuun (1958) lopulla niin kaukaa maapallon toiselta laidalta kuin Malayasta (Malesia?) saakka. Insinööriamme muistelee alla kouluai-kojaan Elisenvaarassa. Toimitus lähettää kiitokset ja terveiset.

Tämä tapahtui 1936, jolloin eräs luokka Elisenvaarassa Saavanmäellä oli lopettamassa keskiopetuksensa. Tämä oli useimmille meistä suuri elämys, sillä kella viiden kella useamman vuoden ponnistelut koulun kovilla penkeillä olivat päättymässä. Yhdessä oli yritetty jo vuosikautia ja luonnollisena seurauksena oli melkoinen yhteenkuuluvaisuudentunne eli luokkahenki. Yhteisten kokemusten muistoksi ajan tapaa noudattaen päätettiin hankkia luokkamerkki.

Ensimmäisiä neuvotte- luja pidettäessä todettiin se murheellinen seikka, että ehdotuksia oli yhtä monta kuin päitä luokalla. Esitettiin sormuksia ja ranneketjuja ja suurin vaikeus oli luokan symbolin keksiminen. Siinä piti esiintyä jokin suurta viisautta edustava tunnus ja Karjalan värit punamusta ja vuosiluku koulun nimineen. Kaiken tämän mahduttaminen pieneen tilaan tuotti

vaikeuksia.

Asiaa koettiin auttaa pitämällä suunnittelukilpailu, mutta kaikkia tyydyttävää ratkaisua ei syntynyt. Kilpailun epäonnistuminen johti pahaan repeämään luokassa. Tytöt olivat Lyyli Kii- skin toimiessa kellokkaana ehdottomasti ranneketjun kannalla ja isojen poikien junta Rainar Hakulisen ja Viljo Soikkelin johdolla sormuksen puolesta.

Kirjoittajan kantaa tuskin kukaan kuunteli, sillä hänen päänsä keikkui siihen aikaan isojen poikien hartioitten tasalla ja ääni ei sieltä kauas kantanut. Hiljaista riitaa kesti kauan, kunnes tytöt totesivat ajan käyvän lyhyeksi, jos merkki halutaan saada ennen koulun loppumista.

Ratkaiseva kokous pidettiin täysin kollektiiviseen tyyliin ilman puheenjohtajaa ja sihteerä. Vastakkain olivat tyttöjen ryhmä ja poikien junta. Arvata saattaa, että kokous muodostui vilkkaaksi. Puheenvuoroja siellä ei pyydetty, ja kaikki puhuivat samanaikaisesti. Sitä mukaa kuin kokous jatkui, kohosivat äännet ja kait tyttöjen äänessä oli enemmän kohoamisen varaa, koska Veljekset Sundqvistille Helsinkiin lähetettiin ranneketjutilaus.

Merkistä tuli komea. Saamamme suuri tietomäärä kuvastettiin ainakin yhtenä ellei kahtena pöllönä kirjapinon päällä. Siellä oli punaista ja mustaa ja hopeaa riittävästi tyydyttämään makumme.

Merkin taakse kaiverrettiin salaperäiset kirjaimet Ä. R. S. O. K. E. En jaksa muistaa, mistä kummasta kirjaimien taakse kätkeytyvä lause oli siepattu ja kenen aivojen tuote se oli. Silloin merkit saadessamme van- noimme, että vieraat ts. toiset luokat eivät missään nimessä sais tietää kirjaimien merkitystä. Arvelimme, että plagioimisen vaara oli aina olemassa.

Yli 20 vuotta on jo kulunut merkkien saannista ja ne toisetkin luokat ovat saaneet merkkinsä omine tunnuslau- seineen. Jos tässä paljastan salaisuutemme, tuskin enää joudun luokkatuomioistui- men eteen vastaamaan teko- sestani. Kirjaimet selittyvät lauseella: "Äidinkieltäsi rakasta, siinä on kansasi elämä."

Olen jälkeensä ajatellut, että näin kiitimme luokanvalvojaamme Saimi Hukkasta parhaalla tavalla. Hän paitsi koettaessaan juurruttaa meihin äidinkie- len oikeaa käyttöä ("Sano siitä, äläkä siitä. Johan sinun pitäisi muistaa") teki parhaansa kasvattaakseen meidät muissakin suhteissa oikein eläviksi ja toimiviksi kansalaisiksi.

Mutta siinä luokkamer- kissä oli kaiverrettuna muut- akin. Luokkakokouksen aika oli määrätty Juhannukseksi 1944. Ajan valinta osoit- tautui sitten kesällä 1944

epäonnistuneeksi. Meillä jokaisella oli omat kiireet. Viljo Soikkeli ja kirjoit- taja olivat palaamassa Suo- meen Petroskoin tienoilla Juhannuksena, eikä silloin loma-anomuksia käsitelty. Armeija taisteli ja tarvitsi jokaisen miehensä. Tyt- töjen osalta oli kait samoin. Useat heistä olivat lottina tai sairaanhoitajina riepo- teltuina ympäri Suomea.

Luokkakokous olisi vie- lä nytkin hauska tapaus. Sen järjestäminen lienee tosin kiven takana. Sodan osat hajoittaneet silloinen luokan liian hajalle, eikä koulukaan sijaitse enää tu- tussa ympäristössä, joka kokoaisi joukon yhteen. Luulen kuitenkin, että kou- lu elää useimpien mielessä yhä edelleen Saavanmäellä ja itse kukin silloin tällöin pistäytyy siellä rajoista ja muista vaikeuksista välit- tämättä. Ja kummalla, miten siltä matkalta palattua mieli kaikista suruista huolimatta kirkastuu.

Muistelo on julkaistu 8.3.1958 Kurkijokelaisen numerossa 10. Kirjoittajan nimeä ei ole alla. Muistai- sikohan joku? Voisiko kir- joittaja olla esimerkiksi Kaapro ja Hilja Huittisen poika Eero, joka on käynyt Elisenvaarassa yhteiskoulun vuosina 1931-40 ja val- mistunut maanmittausin- sinööriksi Helsingin Teknillisestä Korkeakoulusta vuonna 1951. Hän on myös kuulunut Kurki-Säätiön valtuuskuntaan vuosina 1969-75. (Tiedot Elisenvaarassa yhteiskoulun histo- riakirjasta 1927-1944.)

Ideoita naistenpäiväksi

- * tulppaanikimppu työkaverille
- * mukkea sidottu kimppu äidille tai tädille
- * kevättä enteilevä ruukkukasvi mummulle
- * tyylikas kukkakoru nuorelle naiselle
- * pääsiäisen väreihin istutettu kori parvekkeelle
- * yksi ruusu kauniissa paketissa pikkuneidille

Muistathan tehdä muuttaessasi osoitteenmuutoksen Kurkijokelaiselle?

Lehti ei saa uusia osoitteita tietoonsa automaattisesti. Postista saa "Osoite muuttuu" -kortteja, jotka kulkevat ilmaiseksi.

Kurkijokelainen, Koulukuja 7, 32200 LOIMAA
puh. (02) 762 2551 tai 050-521 3336
toimitus@kurkijokelainen.inet.fi

KEVÄÄN BUSSIMATKOJA

Päiväristeilyt Tallinnaan	22.3. jne. .... alk. 64€ /hlö
Hotellimatkat Tallinnaan	21.-22.3., 19.-20.4. .... alk. 110€ /hlö
Hotellimatka Viipuriin	12.-13.4. .... 110€ /hlö
Kylpylämatkat Pärnuun	20.-26.4., 6.-12.7., 12.-18.10. alk. 435€ /hlö/th
Bussimatka Pietariin	25.-27.4. .... 230€ /hlö
Vappumatka Riikaan	1.-4.5. hot. Domina Inn, ... 295€ /hlö

NIINIMÄKI
www.matka-niinimaki.fi
tsto (02) 486 5880
tai 0500-531 905

Kotiseutumatka KURKIOELLE

26.-29.6.2008
Hot. Vierasmaja, ph
295 €/hlö

NIINIMÄKI
www.matka-niinimaki.fi
tsto (02) 486 5880
tai 0500-531 905

Asianajaja

ASIANAJAJA
on asianajajaluetteloon hyväksytty lakimies, jolla on säädetty kokemus ja taito. Asianajajan toimintaa valvovat Asianajajaliitto ja oikeuskansleri. Asianajajatoimistot hoitavat myös maksuttomia oikeudenkäyntejä ja oikeus- turva-asioita.

Asianajotoimisto HEIKKI RANTANEN

Varatuomari
Julkinen kaupanvahvistaja
Kauppalankatu 9-11 B, Loimaa
p. (02) 762 2888, fax 762 2313
heikki.rantanen@kolombus.fi

Asianajotoimisto JARI HEIKMAN OY

AA, VT Jari Heikman
AA, VT Katri Ranta-Eskola
VT Kaarina Nylamo
Turuntie 8-14, II krs. Loimaa
Puh. (02) 762 4400, fax 763 1301
jari.heikman@aatsto.inet.fi
www.heikman.com

KukkaBox

Puh. 762 2669

Vastapäättä Loimaan Aluesairaala

ONKS TIETOO VASTAUKSET

1. vuonna 1947
2. supikoira
3. noin 3 miljoonaa
4. Gerald Fordin (Ford)
5. kymmenen
6. islaminuskoisten pyhä sota toisuskoisia vastaan
7. sateenvarjo
8. Pielisen
9. Konstantin Päts (1874-1956)
10. neljäntuulen lakiksi

MUSIIKKIVÄEN PALVELUPAIKKA LOIMAAN MUSIIKKI

Puh. (02) 7622 950
Oikokatu 3, Loimaa
Avoinna: ma-pe 12-18, la 10-14

Erikoishammasteknikko MARKO ROSENDAHL

Vastaanotto Heimolinnankatu 14 Loimaa

Ajanvaraus puh. (02) 763 1179

ERLUND-talo

Hengittävä hirsitalo. Rakenteissa ei muoveja eikä epäorgaanisia aineita. Englannin MTV:n valinta Suomen edustajaksi Grand Designs-ohjelmaan.

Asu terveellisesti, hengitä vapaasti unelmiasi talossa, Erlund-talossa!
MELLILÄN HIRSIYÖ
Ystie 345, 32300 MELLILÄ
Kotimaan myynti:
Juhani Eklund p. 0400-530 979
e-mail: myynti@erlund-house.com